

Oponentský posudek na diplomovou práci:

Zora Damová: Československé školství ve Velké Británii (1940-1945).

Předkládaná bakalářská práce se věnuje tématu z dějin druhé světové války, které dosud zůstávalo stranou zájmu odborné historiografie. Ačkoliv k politickým dějinám československého exilu máme k dispozici četnou literaturu, výzkum jeho společenské a v nejširším slova smyslu kulturní stránky stojí na svém začátku. Proto je třeba přivítat, že si kolegyně Damová vybrala za téma své práce právě československé školství ve Velké Británii v průběhu válečných let. Práce navazuje na její práci bakalářskou, která pojednávala pouze o československé střední škole.

Práce je postavena na dobré znalosti základní literatury a především na rozsáhlém archivním výzkumu. Přitom prokázala, že archivní prameny dokáže používat. Neuchyluje se k jejich pouhému přepisu, ale má odvalu a schopnost je zobecňovat. Pochvalu si zaslouží široký kontext, do kterého předmět svého hlavního zájmu zařazuje. Po úvodu následující kapitola je zaměřena na obecné historické souvislosti československého exilu, jeho počátky a organizaci a poté na politické a sociální rysy charakteristické pro československý exil ve Velké Británii těsně před válkou a za války. V části o československé diplomacii po březnu 1939 postrádám pro toto téma zásadní práci Jana Němečka.

Jádro práce pak tvoří nejprve popis školské správy v rámci tzv. prozatímního státního zřízení v Londýně. Autorka se dále věnovala východiskům a cílům vzdělávání a nakonec jednotlivým stupňům a druhům škol a kurzů. Všimá se také vysokoškolských studentů, kteří neměli sice možnost studovat na československých školách, ale vláda se jim, přirozeně s ohledem na válečné poměry, snažila opatřit možnost pokračovat ve studiu na britských vysokých školách. Nezapomíná ani na vzdělávání dospělých (zejména dělníků) a na osvětovou činnost.

Kol. Damová klade ve své práci důraz hlavně na správní stránku tématu. V této souvislosti vystupují do popředí kompetenční spory mezi různými institucemi, které ovšem tvořily součást širších sporů typických pro exilové komunity. Také jich si je autorka vědoma a zmiňuje se o nich. Stručněji naproti tomu pojednává o sociálním složení studentů a o ideovém obsahu výuky, který by si snad zasloužil poněkud více zájmu.

Ocenit musím důležitý výklad o hlavních úkolech, které mělo československé školství v Británii plnit. Mělo zachovat kontinuitu se svobodným školstvím předválečným, udržet znalost jazyka a vědomí české národní příslušnosti u dětí a mladých lidí pohybujících se

v cizím prostředí (navíc mnohdy bez rodinného zázemí), připravovat vzdělané „kádry“ pro plánovanou poválečnou obnovu a budovat podmínky pro větší kulturní sblížení Československa s Velkou Británií.

Československé školství ve Velké Británii je posléze podrobně analyzováno z několika úhlů pohledu. Autorka přirozeně začíná vznikem jednotlivých škol a těžkostmi, které museli její zastánci překonávat. Popisována jsou místa, kde během své existence sídlily. Následují kapitoly o organizaci škol a výuky a o specifikách, s nimiž se učitelé a žáci vyrovnávali. Velkou hodnotu mají podle mého názoru údaje o náboženském složení žactva a zejména o jejich mateřském jazyku. V nich, ale i na jiných místech práce se ukazuje, že to zdaleka vždy nebyly čeština nebo slovenština a že s národnostními a jazykovými problémy se musely potýkat i tyto instituce. Jeho poměrně radikální řešení spočívající ve faktické eliminaci jakýchkoliv jiných jazyků než češtiny a slovenštiny již předznamenávalo národnostní změny, k nimž mělo v Československu dojít po válce.

Jsem přesvědčen o tom, že práce kolegyně Damové posouvá naše znalosti o vnitřním organizačním a do jisté míry i ideovém vývoji československého exilu. Za nesporně přínosné i pro další bádání o poválečném Československu pokládám přesvědčivé vylíčení rozporů, do nichž po návratu upadlo mnoho z těch, kteří za války prošli britskými školami. Lidé, kteří byli po několik let ovlivňováni směsí prvorepublikového a britského školství, naráželi na bariéru nepochopení, výčitek a konfliktů. Jejich myšlení, názory a hodnoty obtížně zapadaly do atmosféry lidově demokratického Československa posouvajícího se doleva a nadšeně se přiklánějícího k sovětským vzorům.

Práci obohacuje i řada dobře zpracovaných příloh, v první řadě biogramy řady učitelů, které mají určitě svůj význam pro sociální dějiny československého exilu.

Předložená diplomová práce splňuje nároky kladené na tento typ textů. Proto ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit ji známkou výborně.

V Kolíně 16.6.2013

Mgr. Jan Dobeš, Ph.D